

Guidade exkursioner till Råån med våtmarker

2017

Ingegerd Ljungblom

På uppdrag av Rååns vattenråd

Sammanfattning

Drygt 1500 personer deltog i årets exkursioner till olika våtmarker och å-sträckor längs Råån för att uppleva livet där och lära sig om hur man sköter åar och våtmarker idag. Syftet är att öka engagemanget och intresset för vattenvård och i förlängningen underlätta för vattenvårdande åtgärder, samt att visa på fina ställen för rekreation längs ån. Allmänheten nås genom en utställning om Råån som vandrar runt på olika bibliotek, kommunhus etc.

Läsårets besökare kom från 30 olika skolor, samt från Kulturförvaltningen i Helsingborg. Totalt har nu, genom åren, drygt 13 000 personer deltagit i projektet. Två tredjedelar av avrinningsområdets 136 skolor har deltagit. De flesta har varit ute ett flertal gånger - vissa så många som upp till tio gånger.

I sin nuvarande omfattning nås ca hälften av grundskoleeleverna i avrinningsområdet någon gång under sin skoltid av projektet. I år har ett par grupper, utöver de vanliga aktiviteterna, fått prova på fiske med personal från Sportfiskedepån. Det var mycket populärt och lockar förhoppningsvis ett par elever till fortsatt intresse och att vistas mera ute i naturen! Ju fler vinklingar på besöken ju bättre! Samarbetet planeras fortsätta nästa år!

Grupperna uppmuntras att ta sig kollektivt ut till ån. Två tredjedelar av grupperna tog sig till exkursionsmålet på miljövänligt sätt med kollektivtrafik, gång eller cykel. Resten hyrde buss eller kom i egna bilar.

Många använder det pedagogiska materialet som knyter an till turerna till för- och efterarbete. I snitt används det av två tredjedelar av de besökande skolklasserna. Det hittas på Rååns Vattenråds hemsida.

Exkursionerna innehåller mycket praktiska aktiviteter där deltagarna får uppleva livet i en våtmark och arbeta med hotade djurarter, näringskedjor och mäta nitratkvävehalten i ån och i en anlagd våtmark. De får höra om hur landskapet har förändrats under de senaste 200 åren med utdikningar, å-rätningar och omställning av ängs- och betesmarker till bl a åkermark och urban mark. Vidare hur detta påverkat vattenkvalitet, biologisk mångfald och landskapets vattenhållande förmåga och hur Rååns Vattenråd arbetar med detta. Kopplingar görs till miljömålen.

Vilka små kryp lever här? Hur är de beroende av varandra i näringsvävar? Vad kan vi göra för fisken som lever här i ån, för grodorna och kungsfiskaren?

Varför var nitrathalten högre i ån än i dammen? Hur kan dammar rena vattnet? Vad är nitrat? Vi kollar i rapporten vad de mätte upp förra året!

*Hur gör vi en näringskedja av de djur vi sett idag?
Kan den bruna kärrhöken äta fågelungarna vi sett?*

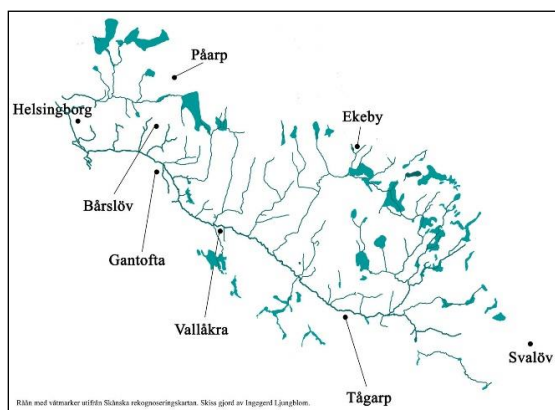
Många av de sländor, flugor och myggor vi ser på sommaren lever sin första tid i vatten – det visste vi inte!

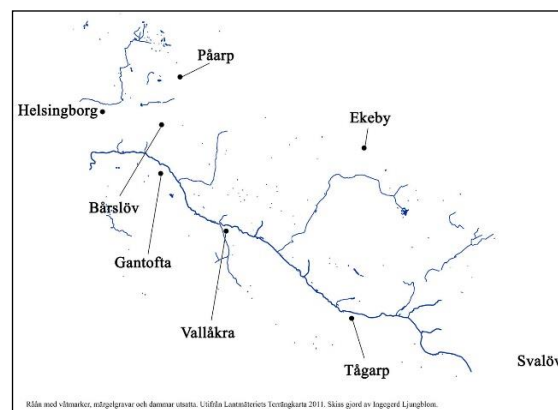
Prova på fiske! Ett nytt samarbete för 2017 med Sportfiskedepån. Ett par klasser fick vara med! Populärt och planeras fortsätta 2018!

Skolklass uppe i fågeltornet vid Bulls måse! Det är den största anlagda våtmarken vid Råån och här hittar man gråhakedoppingar, brun kärrhök och sångsvan!

I projektet har dessa kartor tagits fram. Så här har Råån förändrats på 200 år! Vad får det för effekter? Hur hanterar vi det?

Drygt 60 nya våtmarker har anlagts av Rååns Vattenråd sedan 1990-talet. De renar vattnet, fungerar som vattenmagasin och ökar biologisk mångfald. Fler är på gång!

Bakgrund och innehåll

Under de senaste 200 åren har stora förändringar skett i landskapet i Skåne. För att vinna åkermark har många våtmarker och mängder av småbäckar dikats ut och lagts ner i rör under marken. Åar har rätats ut och sjöar sänkts. Detta har minskat landskapets vattenhållande förmåga och orsakat både översvämningar och torka. De naturliga processer som tidigare renat vattnet har till stor del satts ur spel, vilket orsakar övergödningssproblem. Den biologiska mångfalden har minskat till följd av förändringarna. Förändringar i jordbruket och djurhållningen har även gjort att arealen slåttrade marker och naturbetesmarker har minskat betydligt.

Rååns vattenråd är ett samarbete mellan Helsingborg, Landskrona, Svalöv och Bjuvs kommuner, industrier, markägare, fiskevård, NSVA och ideell naturvård för att värna om Rååns miljö. Rååns Vattenråd utför kontroller av åns miljöstatus och arbetar med vattenvårdande åtgärder och har anlagt tvåstegsdiken och ett 60-tal dammar i avrinningsområdet.

Syftet med informationsturena är att berätta om landskapets förändring och vad detta fått för betydelse för vattenkvalitet, landskapets vattenhållande förmåga och biologisk mångfald och hur Rååns Vattenråd arbetar med dessa frågor längs ån. Förhoppningen är att detta i förlängningen kan ge ökat engagemang och förståelse hos allmänheten och underlätta vid framtida vattenvårdande åtgärder.

Länsstyrelsens (Miljötilståndet i Skåne Tema Vatten, 2005) riktlinjer för att lyckas med vattenvården i Skåne. ”För att nå EU:s mål om en god vattenstatus krävs [...] ökad insikt och engagemang i samhället om varför olika åtgärder behövs. Resurser behöver därför avsättas för information och för att få allmänheten att känna sig delaktig.

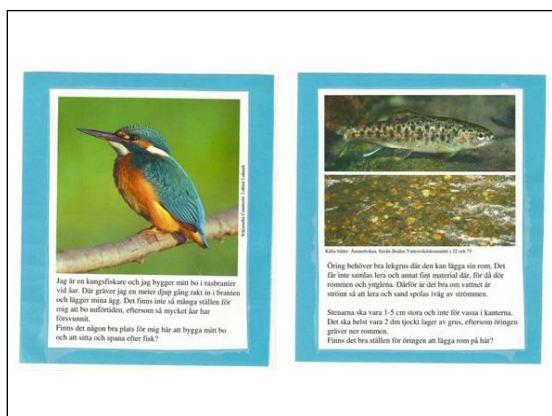
Vad händer i näringskedjan om ett växtgift släpps ut i vattendraget och många av växterna dör?

I Långeberga jämför vi ett traditionellt åkerdike med branta kanter med detta restaurerade diket där djur, växter och vatten har gott om plats att breda ut sig!

På exkursionen får grupperna höra en historia om hur ån har förändrats de senaste 200 åren och se på kartor över ån. Vi pratar om hur man jobbar med ån idag och hur det kan förbättra vattenkvaliteten och förhållandet för djur och växter. Därefter håvar vi och gör praktiska aktiviteter kopplat till ån.

Broschyren ”Råån Vår å” och Länsstyrelsens årsrapport ”Miljötillståndet i Skåne” delas ut. Grupperna får tips på andra vandringar vid åar och om litteratur om vattenvård.

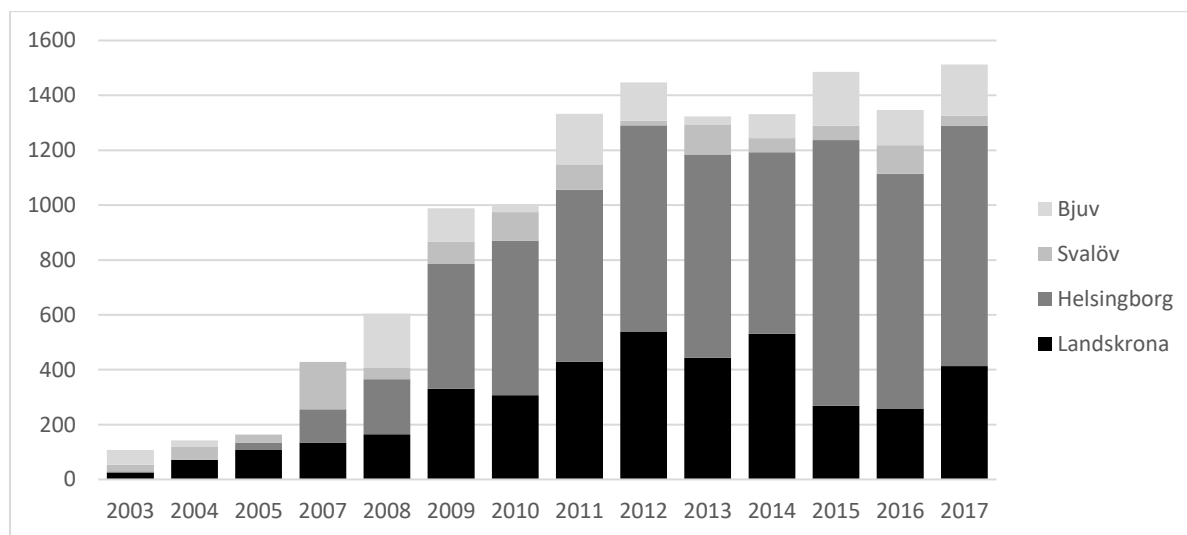
Korten beskriver vilken livsmiljö ett visst djur behöver. Eleverna får sedan undersöka om det kunde göras några åtgärder här för detta djur!

Trollsländelarven lever fyra år i vattnet innan den blir en vacker, flygande slända!

Exkursionerna går till Vallåkra, Bulls måse, Långeberga, Görarps mölla, Gantofta och Tågarp. Varje ställe har sin egen prägel. Till alla ställen utom Bulls måse går det att åka tåg eller reguljärbuss.

Hälften av grundskoleeleverna deltar

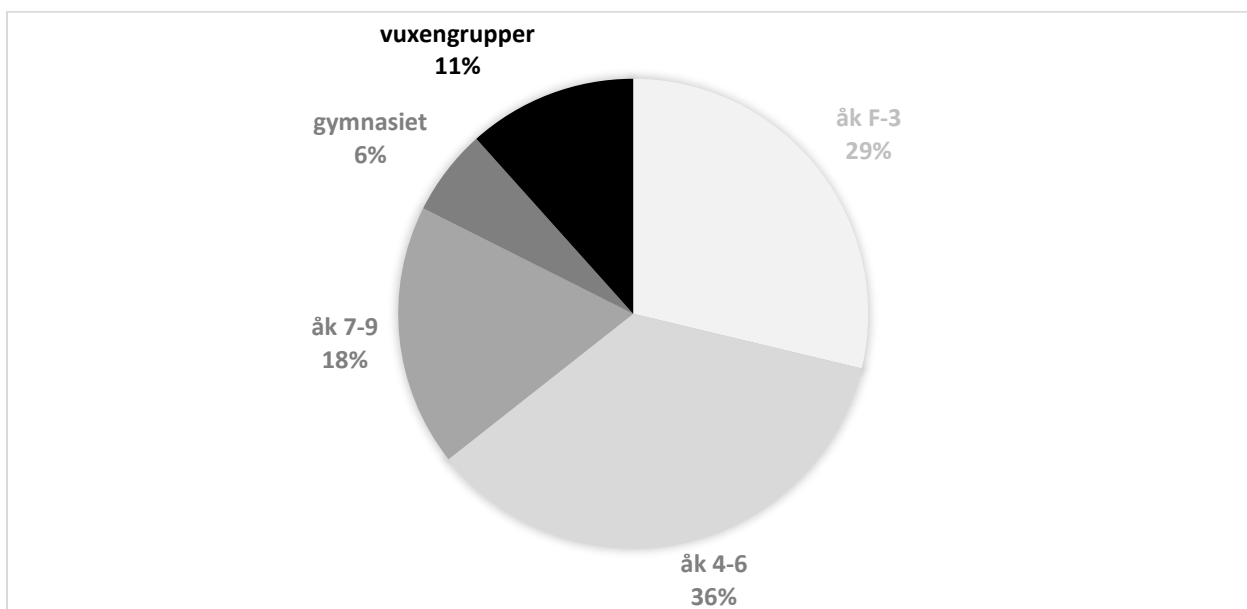
Antal besökande från olika kommuner 2003-2017. Totalt sett har 52% kommit från Helsingborg, 30% från Landskrona, 7 % från Svalöv och 10 % från Bjuvs kommuner.

Så här har besöksantalet varierat under åren. Anmälningar tas emot löpande tills de sponsrade platserna är slut. Endast enstaka skolor har råd att betala hela kostnaden själva när platserna är slut. Skolorna betalar själva transport ut till exkursionsmålet. I två tredjedelar av fallen tar de tåget, går eller cyklar. Exkursionsmålen har valts så att det ska vara smidigt för dem att ta sig ut. I övriga fall hyr de buss – enstaka kommer i bilar där föräldrar eller äldre elever kör.

Man kan se fördelningen av besökare mellan olika kommuner ovan och det styrs mycket av hur exkursionsmålen ligger i förhållande till skolan – om det är smidigt att ta sig dit. I några fall har exkursioner gjorts vid damm i skolans närhet – men med samma innehåll för att inte eleverna ska gå miste om det när skolan ligger för långt bort.

Räknat som ett snitt på de senaste tre åren så nås ca 1100 grundskoleelever per år i avrinningsområdet. En årskull (räknat på elever som går ut nian varje år i avrinningsområdet) ligger på drygt 2000 elever, vilket innebär att ca 50 % av eleverna någon gång under sin grundskoletid nås av projektet. Drygt 4 % av gymnasieeleverna nås av projektet under sin gymnasietid.

Under läsåret 2016/17 har 1512 personer från 30 olika skolor, samt Kulturförvaltningen från Helsingborg, deltagit. Två tredjedelar av avrinningsområdets 136 skolor har deltagit genom åren. Under 2003-2017 har 13 215 personer besökt anlagda våtmarker i Rååns avrinningsområde under guidade exkursioner.

Antal besökande fördelat på åldersgrupp 2003-2017.

Alla som uppnått skolålder välkomnas till exkursionerna och det är en bra spridning mellan åldrar. Det finns olika aktiviteter för olika åldersgrupper och exkursionerna har liknande innehåll men på olika nivå.

Vandringsutställning och webbaserat fördjupningsmaterial

2013 togs ett fördjupningsmaterial fram i samarbete med Region Skåne, Rååns Vattenråd och Segeåns Vattendragsförbund och Vattenråd. Det består dels av en hemsida, nåbar från Rååns Vattenråds hemsida och en vandringsutställning på tre roll-ups. Till utställningen hör också en fiskdamm "Fiska i ån" där man kan få upp bl a en öring, en ål, en vattenscorpion, en dagsländelarv och ett fiskeredskap. Till utställningen finns en tipsrunda och korsord på temat för besökare och broschyrer om Råån.

Utställningen har vandrat runt på bibliotek och studieförbund i avrinningsområdet.

Under 2017 har utställningen varit på Häljarps bibliotek, Svalövs bibliotek, Helsingborgs Stadsbibliotek, Råå bibliotek, foajén i Svalövs kommunhus, Billeshögsskolan och Röstånga bibliotek.

Rååns vattenråds hemsida innehåller material som lärare kan använda för att förbereda och efterarbeta sin grupp inför turen. Det handlar om vattenvård, djur man kan tänkas se, allemansrätten och miljömålen. Den finns här http://raan.se/?page_id=1604 Sidan används i snitt av två tredjedelar av de besökande grupperna.

Kontakter: Ingegerd Ljungblom, naturifokus@gmail.com, www.naturifokus.se,
Annelie Brand, Miljöförvaltningen i Helsingborgs stad, annelie.brand@helsingborg.se

Bilaga 1 - Deltagande grupper

Kursivt= deltagande i motsvarande turer vid Saxån-Braån

Föreningar och företag

Biokraft Pharma AB (2003)
Miljökemi AB (2003)
Föreningen Söderåsens natur (2012)
Helsingborgstraktens natur (2009)
Ottarps scoutkår (2012)
Studieförbundet Vuxensskolan, allmänhet (2013)
Idé A Drottninghögs bibliotek (2015, 2016)
Kulturförvaltningen (2016)

Svalöv (10 av 13 skolor)

Billeshögsskolan (2007, 2010)
Centralskolan (2007, 2008)
Linåkerskolan (2011)
Lunnaskolan (2004, 2005, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2014, 2015, 2016)
Månsaboskolan (2010)
Midgårds skola (2013)
Parkskolan (2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014)
Svalövs gymnasie (2003, 2007, 2011, 2012, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016)
Svalövs gymnasiesärskola (2011, 2013)
Svalövs montessori (2011, 2014, 2015, 2016)

Bjuv (alla skolor deltagit)

Brogårdaskolan (2010, 2011, 2015, 2017)
Ekeby skola (2004, 2008, 2009, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016)
Forsärlans miljöskola (2012)
Friskolan Oktaven (2003)
Jens Billeskolan (2008, 2011, 2012, 2014, 2015)
Varagårdsskolan (2008, 2009, 2011, 2015)
Särskolan Billesholm (2017)

Landskrona (19 av 32 skolor (grund-, gymn-, sär-, vux-))

Albanoskolan (2009, 2012)
Alleskolan (2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2017)
Allvar Gullstrandsgymnasiet (2003, 2004, 2005, 2011, 2017)
Asmundtorps skola (2007, 2009, 2010, 2011, 2015)
Barsebäcks montessori (2011)
Dammhagsskolan (2011, 2012, 2013, 2016)
Glumslövs skola (2009, 2010, 2011, 2011, 2012, 2012, 2013, 2016, 2017)
Gymnasiesärskolan (2014)
Härslövs skola (2011, 2017)
Junior College (2011)
Justus Tranchellgymnasiet (2009)
Parkskolan (2009)
Pilängsskolan (2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2016)
Säbyholms montessoriskola (2004, 2005, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2014, 2016)

Sandåkersskolan (2007, 2010, 2012, 2013, 2015, 2017)
Selma Lagerlöfs gymnasiesärskola (2015, 2016)
Seminarieskolan (2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017)
Nya seminarieskolan (2014, 2015)
Västervångsskolan (2010, 2012, 2014, 2015, 2016)

Helsingborg (54 av 84 skolor (grund-, gymn-, sär-, vux-))

Al maarifskolan (2005, 2008, 2011)
Bårslövs skola (2010, 2012, 2016, 2017)
Brunnsparksskolan (2012)
Corpore Byskola (2014)
Culturagymnasium (2015, 2016)
Dalhemsskolan (2016)
Elinebergsskolan (2011, 2015)
Filborna gymnasiesärskola (2014, 2017)
Fyrklöverns montessori (2014, 2015)
Gantofta skola (2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2015, 2016)
Gymnasiesärskolan Filborna (2012)
Holstagårdsskolan (2012, 2013)
Helsingborgs montessori (2009, 2014, 2015)
Helsingborgs sportgymnasium (2014, 2015)
Högstensskolan (2010, 2011, 2014)
Husensjö skola (2012, 2015)
Internationella skolan (2016)
Jensen Education gymnasium (2015)
Kattarps skola (2010, 2011, 2015, 2016)
Kingelstads skola (2009)
Komvux Kärnan (2007, 2011, 2012, 2013)
Kubikskolan (2008, 2009, 2012, 2013, 2014, 2015, 2017)
Kärnhuset Montessori (2016, 2017)
Magnus Stenbocksskolan (2010, 2011)
Maria Parksskolan (2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017)
Musikgrundskolan Synkopen (2015)
Mörrarps skola (2009, 2017)
Öresundsparkens barnskola (2008, 2011)
Påarps skola (2011, 2012, 2015)
Pauli skola (2008, 2011, 2015)
Petersvenskolan (2010)
Petri Gymnasieskola (2007)
Ramlösa Friskola (2013, 2014, 2015, 2016)
Raus Planteringsskola (2009)
Ringsstorpsskolan (2009, 2016)
Råå Södra skola (2016)
Rönnowska skolan (2009, 2010)
Rydebäcksskolan (2010, 2013, 2015, 2016)
Rydebäcks montessori (2014, 2015)
Sally Bauerskolan (2008, 2010, 2013, 2015, 2016, 2017)
Skolstaden Olympia (2010, 2011, 2012, 2017)
Slottsvångsskolan (2016)
Slottshöjdens skola (2016)

St Jörgens skola (2010, 2011, 2015, 2017)
Thorén business school (2012)
Tycho Braheskolan, Olympiaskolan (2008, 2009, 2010, 2012, 2015)
Tågaborgsskolan (2014, 2015)
Vallåkrabygdens skola (2009, 2013)
Vittra (2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016)
Västra Alléskolan (2014)
Västra Berga skola (2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017)
Västra Berga sarskola (2014, 2016)
Västra Ramlösa skola (2010, 2011, 2014, 2015, 2017)
Ättekullaskolan (2007, 2012, 2017)

136 skolor totalt

Bilaga 2 - Utställning

2017

- * Häljarps bibliotek, 13 mars – 6 april
- * Svalövs bibliotek, 10 april – 29 april
- * Helsingborgs Stadsbibliotek, 29 april -11 maj
- * Råå bibliotek, 15 juni – 11 sept
- * Svalövs kommun, foajén, 11 sept – 25 sept
- * Billeshöggsskolan, Billesholm, 27 sept – ca 10 okt
- * Röstånga bibliotek, 11 okt – ca 25 nov

2016

- * Bjuvs kommun, foajén, 1 jan – 30 jan
- * Idé A Drottninghög, 1 feb – 1 mars
- * Svalövs montessoriskola, 2 maj – 31 maj
- * Påarps bibliotek, 2 juni – 16 aug
- * Ekeby bibliotek, 18 aug – 29 sept
- * Ringstorps bibliotek, 1 okt – 14 nov
- * Ödåkra bibliotek, 16 nov – 7 dec

2015

- * Rosengårdens bibliotek, Nanny Palmqvistskolan, 28 nov – 20 jan 2015
- Utställningen uppdaterades med anledning av ombildandet till Vattenråd***
- * Aktivitetshuset Jutan, samt Studieförbundet i Helsingborgs kontor, 20 april – 26 maj
- * Bjuvs bibliotek, 28 maj – 5 juli
- * Råå bibliotek, 7 juli – 12 aug
- * Miljöförvaltningens foajé, Helsingborg, 13 aug-3 sept
- * Helsingborgs bibliotek, 5-20 sept
- * ABF Helsingborg, 22 sept – 11 okt

2014

- * Råå bibliotek, 28 jan-28 feb
- * Teckomatorps bibliotek, 3 mars-1 april
- * Kågeröds bibliotek, Lunnaskolan, 3 april-5 maj
- * Helsingborgs stadsbibliotek 6-19 maj
- * Elinebergs bibliotek, Elinebergsskolan 20 maj - 13 juni

- * Miljöförvaltningens foajé, Helsingborg 14 juni-25 aug
- * Röstånga bibliotek, 23 sept - 19 okt
- * Billeberga bibliotek, Billeshögsskolan, 21 okt - 26 nov

2013

- * Helsingborgs bibliotek 13-24 maj 2013
- * Svalövs bibliotek 10 juni-15 aug 2013
- * Landskrona bibliotek 3-26 september 2013
- * Häljarps bibliotek på Sandåkersskolan 1 okt - 3 nov 2013
- * Bjuvs bibliotek 5 nov - 29 nov 2013